

ÖRTÉNETI APOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda:
Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

B. WESSELÉNYI MIKLÓS

HÜTLENSÉGI BŰNPERE.

Közi: Jakab Elek.

VII.

AZ ALPERES DEREKAS VÉDELME.

(Folytatás.)

meghitelesítés alkalmával azon új kérdésre, miszerint emlékezik-e tehát a báró által a kérdéses alkalommal használt kifejezésekre? a tanú nem felelt; hanem ismételte, miszerint ama kérdéses phrasist nem mondotta. Ezt ha a tanú nem azon nézet következtetésében tette, miszerint új, még pedig felperesi kérdésre mint alperesi tanú felelni nem tartozik, ugy ezen nem tiszta feleletének egyedül ezen váratlan új vallatás s a felperes kir. fiscus zavaró jelenléte volt oka.

18. Kölcsey Gábor táblabíró 29-ik meghitelesített tanú a 6-ra: „azokat a szavakat, melyek a kérdőpontban vannak, b. Wesselényi úgy nem mondotta; azok az ő beszédjéből rend kívül kikapottak, okaival oda czélzott s figyelmeztette a R-et, ha hogy az örökös megváltást ők tagadják meg, lehető, a nép a nemesség ellen kel s ekkor csak a kormány szabadíthatja meg. Arról egy szót sem szólott, hogy a kormány ingerlené fel a népet, melyet távolról sem állított, mely beszéde rendéhez nem is tartozott.

Hogy ezen tanú a feljebbi kijelentése alatt azt értette s egyebet nem is érthetett, hanem hogy alperes a kérdéses phrasist nem mondotta, azt tulajdon maga a hitelesítéskor szóval kimagyarázhatta nyilván, mely felvilágosításának a hitelesítésbeni beigtatását később meg is kívánta, mint a 75. sz. alatt ide mellékelt tulajdon bizonyítványának ezen szavaiból látható: „bizonyítom azt, hogy a midőn az authentication a 6-ik pontra azon világoztást adtam, hogy azon szavakat vagyis constructiót teljességgel nem mondotta, melyek alatt a kérdőpontban elhuzva vannak. Ez az authenticationba be nem iratott, hihető azon okból, mivel jelenlétében történetesen tanta ömlött azon papirosra, melyre az authentication iródott, melyre nézve mai napon ismét elmentem méltóságos Itélőmester urhoz, emlékeztetvén tett világoztásomra, kérvén és megkívánván annak beigtatását (Oct. 18. 1838.)

19-er. Szabó Sámuel közbirtokos meghitelesített 30. tanú: „a 6-ra azon szavakat, melyek ezen számmal jegyzett kérdőpontban

aláhuzva vannak, általában nem mon-
dotta és reá ruházni merő képte-
lenség, hanem szelíden fejtegette a kormány
és nemesség nép iránti viszonyait; magya-
rázta, hogy a sokszor említett V. urbéri t.
cz. megtagadása által azon néptömeg, ki a
nemességet eddig is elnyomójának lenni
vélte, könnyen veszedelmes lázadásra gyu-
ladhat.

Ezen szint oly positivus, mint sokra
emlékező tanúról a fiscus azt mondja a pör
110-ik lapján, hogy semmire sem emlékezik.

20-or. Lanczky Antal Szathmár megye
seborvosa 32-ik meghitelesített tanú a 6-ra:
„Ezen pontban elhuzott szavakat b. Wesse-
lényi általában nem mondotta.“

21. Sánta Imre tisztii alügyész 33. meg-
hitelesített tanú: „a 6. kérdőpontban aláhu-
zással megjegyzett szavakat b. Wesselényi ő
nagysága nem mondotta, hanem más ren-
des logicával és nem ily vad öszvefűgésben
lévő kiejtéssel fejezte ki. Ő mind a nemes-
ségnek, mind a kormánynak a nép iránti
viszonyait, soha és teljességgel nem mon-
dotta ő, hogy a kormány a népet felingerli,
hanem, a mint a 3-ik pontra adott felelete
végén megjegyzé, azt fejezte ki, hogy az V.
urbéri cikkelynek a nemesi rend által meg-
tagadása miatt azon nép, a ki eddig is nyo-
mójának úgy szólván a nemesi rendet tar-
totta, a nemesség ellen igen veszedelmes
lázáadásra is gyulhat, s ennek jó eleve való
kikerülése végett nagyon javasolta azon ur-
béri cikkely megtartása iránt legelsőbb adott
instructiónak megújítását.“

22-er. Fábíán Gábor táblabíró 35. meg-
hitelesített tanú: „a mi pedig a 6-ik pontot
illeti, a mi abban vagyon, hallva sem hallotta
alólirt, sőt épen ellenkezőt hallott, nevezet-
esen: ha — ugymond — ezen jussát is meg-
tagadjuk 7 milliom polgártársainknak, mely-
nek pártolására majd minden megyék reá
állottak, ez a 7 milliom polgárság a nemes-
séget tartván ezen részben ellenkezőjének,
Isten tudja mi szomorú helyzetbe eshet-
nének stb.“

23-or. Nagy Elek, gróf Teleki nemzet-
ség javai inspectora, 37-ik meghitelesített
tanú a 6-ik pontra: „az aláhuzott rendeket,
hogy a báró ezen renddel és szavakkal nem

mondotta, azt bátran merem állítani, mert
az ily formán a fennebbi gondolat-folyammal
öszve nem illesztethetik; de szorosán véve
ily renddel és szavakkal semmi meghatározott
értelmet öszveköttni sem lehet.“

Ezen elég nyilvános vallomást hitelesi-
teskor megerősíti oly hozzátétellel, hogy a
6-ik pontra tett kifejezést úgy értette és
most is úgy érti, hogy a kérdéses és
aláhuzott constructiót b. Wesse-
lényi Miklós teljességgel nem mon-
dotta.

24. Manyoki Károly, gróf Teleki Lász-
lóné számtartója, 38. tanúnak a kérdéses
constructióra adott meghitelesített vallomása
ez: „b. Wesselényi Miklós ur ezeket nem
mondotta, a kinek hosszadalmas beszédeit
oly népes megye közönsége a tetszés és jóváha-
gyás legkitűnőbb jeleivel fogadja, olyakat nem
is mondott, magával annyira nem ellenkezhet.

25. Boros Felix esküdt, 28-ik sz. a.
3-ik tanú collateralis vallomásában elhatáro-
zottan mondván, miszerint alperes nem
lázított, sem senkit egymás ellen
nem ingerlett, a meghitelesítéskor oly
felvilágosítást tesz, hogy azon vad szavakat,
midőn sem ingert, sem lázadást, sem pedig
felségsértést, mint előadásában e tanú nyi-
latkozott, nem tett légyen: b. Wesselényi
teljességgel nem mondotta, mely
szavakat ha mondotta volna, mindezekbe be-
ne találhatná.

Ezen tanút felperes habozónak, tétová-
zónak, vallomását határozatlannak s erőlte-
tettnek nevezi. Ezen vallomásban is oly okos-
kodással van: Wesselényi ingerlést, lázítást
s felségsértést nem tett, tehát a követelt
szavakat nem mondotta, hogy ki ezen okos-
kodást erőltetettnek nevezi, az annak ellen-
kezőjét kell hogy természetesnek tartsa. Ez
pedig így állana, hogy mivel Wesselényi nem
ingerlett, nem lázított, felséget nem sértett,
tehát a követelt phrasist nem mondotta.

26-or. Szovathy Zsigmond hités ügyvéd,
6-ik meghitelesített tanú, a 6-ik pontra
vagyis a vád alá vett mondás iránt így szól:
„E pontban kitett bűnös szavakat Wesselényi
nem mondotta, hanem azon gyászos következe-
seket adta elő, melyek az örök megváltás meg-
tagadásából érédhetnének, milyeneket legkö-

zelebb a cholera idejekor is tapasztalni elég szerencsétlenek valánk, s innen mutatá azt meg, hogy a megterhelés elkeseredést, az elkeseredés pedig bosszúállást s vad lázadást szülhet.“ Ezen elhatározottan s körülállásosan valló tanú is azok közé tartozik, kiket a felperes csupán tagadóknak nevez.

27-er. Gerzon Ferencz főszolgabíró, 7-ik meghitelesített tanú, „azon szavakat, melyekkel a 6-ik kérdőpontban vádoltatik, teljességgel nem mondotta.“

28-or. Kovács Benedek királyi táblai hites jegyző, meghitelesített 8-ik tanú így nyilatkozik a tudvalévő 6-ik pont iránt: „Ezen kérdőpont elején elhuzott sorok alatti kifejezéseket a báró soha sem mondotta oly renddel és oly értelemben, hanem azok közül egyes szók beszédében szétszórva mondattak általa oly értelemben, mint már feljebb előadták; ezen elhuzott sorok mesterségesen látszanak öszverakva lenni.“

29-er. Ternyei János esküdt, 30. sz. a. tanú a meghitelesítéskor phrasisról (melyről bizonyítványában semmi említést nem tesz) pótolólag következőket mondja: „hogy a tárgybéli inquisitiót a kérdőpontjai között foglalt 6-ik pontban elhuzott beszédtdörédéket b. Wesselényi Miklós nem állította s nem mondotta.“

Ezen tanúba is bele kíván a felperes kötni annál fogva, hogy hitelesítéskor azt fejezte ki, miszerint azon kérdésre, mik voltak az alperes azon szavai, melyeket Uray alispány felfogott? egyenes feleletet nem adhat nemcsak az időnek hosszas volta miatt, de azért is, mivel e tárgy felett nem sokat gondolkozott. Ezen tanú, igaz, hogy mint esküdt alperes részére vallomásokat szedett, de azok teljességgel nem voltak arra intézvék, hogy Uray alispány alperesnek minő mondását fogta fel, természetes tehát, hogy ezen tanúnak arról gondolkodni szükséges nem volt.

30-or. Szuhányi László táblabíró 78-ik sz. a. tanú bizonyítványában ezeket mondja: „Ezeknek következtetésében továbbá bizonyítom azt is, hogy b. Wesselényi Miklós azt, minek mondásával vádoltatik, hogy t. i. a kormány nem akarja sat. teljességgel nem mondotta.“

31-er. Szathmári József tiszt. földmérő

79. sz. a. tanú bizonyítványában ez áll: „végre bizonyosságot teszek arról, hogy a fent tisztelt báró ur ezen szavakat, a kormány nem akarja sat. teljességgel nem mondotta.“

32-er. Dózsa Péter szolgabíró 80-ik sz. a. tanú bizonyítványában az foglaltatik: „ezen vádló pontot (a kormány nem akarja sat.) nem csak nem mondotta, hanem minden intézete szavának az volt, hogy az elszegényedett adózó nép sorsa, mely a sok ezernyi terhek által minden zsirjából kiszáradt, enyhíttessen s az V-ik czikk elfogadása javallatával a nagy teher közül kiemeltessen.“

E három utolsó bizonyítvány nincs ugyan meghitelesítve, ámbár a meghitelesítő Itélőmester ur ő nagysága előtt hárman jelentették azon bizonyítványoknak tőlök lett eredhetését. Ezek ellen felperes a meg nem hitelesítés tekintetéből nem is tesz kifogást, de azt annyival is kevesebbé tehetné, mivel mind az Itélőmester ő nagysága, mind az alperes jelenlétében személyesen kinyilatkoztatta, miszerint meghitelesítésök ellen semmi kifogás sincs.

Itt van 32 tanú, tehát a kir. fiscus feljebb lerontott 6 tanújánál szám szerint is ötszörnél több. És ezen 32 tanúnak feljebb elősorolt állításaik, miszerint alperes azt, mivel vádoltatik, nem mondotta, mind értelmére, mind szavaira nézve oly tiszták s annyira elhatározottak, a mennyire csak annak kifejezésére képes lehet.

Ezen tanúk positivitását, igenlegességét kétségbe hozni nem lehet. Mondatott már feljebb, miszerint oly tárgyban, hol valaminek cselekvéséről vagy mondásáról van szó, az elhatározottan tagadó tanút kell positivusnak, állítónak tekinteni. Ily esetben csak azokat lehet negativusoknak, nemlegeseknek nézni, kik a mondottakra nem emlékeznek s azokról semmit sem tudnak. De feljebb tanúk teljességgel nem olyanok, kik nem tudnák, nem emlékeznének vagy nem hallották, hogy alperes a követelt szavakat mondotta-é vagy nem? hanem elhatározottan emlékeznek, tudják s bizonyítják, miszerint alperes azokat nem mondotta.

Józan fejű embernek bizonyosan azon

ellenvetés sem fog eszébe jutni, miszerint talán ezen tanúk nem emlékezhetnek arra s nem tudhatják bizonyosan azt, hogy alperes a kérdéses phrasist nem mondotta, de legkevesebbé tehet ilyen ellenvetést a kir. fiscus, ki alperes elleni egész keresetét épen ezen ellenvetés ellenkezőjére, t. i. arra alapítja, hogy némelyek emlékezhetnek arra, mit alperes mondott. Ha felperes hiszi azt, (mit különben alperes tagad), miszerint lehet valaki mondására huzamos idő múlva is szóról szóra emlékezni; úgy még inkább kell azt hinni, hogy igen is lehet arra bármennyi idő múlva is emlékezni, miszerint valaki valamit nem mondott és ezt annyival kell inkább hinni, mennyivel könnyebb akármire általánosán mint részletesen emlékezni, s mennyivel könnyebb valaminek csak értelmét megtartani, mint értelmét s szavait is fel fogni s el sem felejteni. Mert ugyanis azon emlékezetre, hogy valaki valamit nem mondott, elegendő és bizonyos adatok azon fogalmak, melyeket magunknak valakinek beszéde értelméből csináltunk, s melyek feljebb látott pszichologiai oknál fogva maradandó tudatunkká válnak; arra ellenben, hogy emlékezzünk, miszerint valaki ezt és ezt mondotta, nemcsak általános felfogás és emlékezet, hanem minden szónak, interpunctiónak s az egész szerkezetnek részletes felfogása s emlékezte szükséges.

A tisztelt bírák vagy a kir. fiscus, kik alperesnek védelmét hallani vagy olvasni fogják, s kik azt bizonyosan meghívások és kötelességük következtében feszült figyelemmel fogják hallani s olvasni, bizonyosan fognak most s akármennyi idő múlva arra emlékezni s azt bár hittel is erősíthetni, miszerint ezen védelemben, s annak jelesen éppen a közelebbi két három lapjain következő phrasis „alperes hálás köszönettel veszi felperesnek ellene intézett törekvéseit s szivéből örvend jelen per alá vétetésének“ — teljességgel s egyáltalában nincs. De abból, hogy erre tisztán emlékezzenek, legkevesebbé sem következik, hogy ezen egy két lapot vagy annak bármely phrasisát is most s annyival kevésbé egy pár hónap múlva könyv nélkül s szóról szóra el tudják mondani.

A kir. fiscus kétségen kívül többeket

gyakran hallott a tisztelt bíróság közül mind közhelyeken, mind azokon kívül szólani, s ha azok közül valamelyikre gonosz lelkű, rágalmozó valamely általa nem mondott, botrányoztató mondást fogna, azt állítaná, hogy közgyűlésben káromkodott avagy a közállomány s béke ellen ingerlett, bizonyosan emlékeznék arra a kir. fiscus, sőt lelkiismerettel is erősíthetné azt, miszerint azoktól olyasmit soha sem hallott vagyis, mi ezzel ugyaneget teszen, hogy azok az ő jelenlétében olyasmit soha sem mondtak; de abból, hogy arra tisztán emlékezzék, éppen nem lehet következtetni, hogy mindazt, mit ezen tisztelt uraktól hallott, szóról szóra tudnia kellésék.

Alperesnek minden már idézett s még idézendő tanúi tökéletesen positivusok s elhatározólag állítók azt illetőleg, hogy alperes azt, mit reá fogtak, nem mondotta. Vallomásaikban arra nézve van némely tekintetben negativitas, hogy mik voltak alperesnek azon szavai, melyeken Uray alispán felakadt volt. De ezen negativitas is, mint már feljebb láttuk, annak következtése, hogy alperes az iránt tanúitól feleletet sem helyesen nem kívánhatott, sem arra szüksége nem volt. Egyébiránt beszédére nézve a vallomásokban csak azon természetes negativitas létezik, a miszerint a tanúk azokra vagy azokból egész constructióra szóról szóra nem emlékezhethetvén, jó lélekkel sem mondhatják, tehát el sem mondják, különben beszédjének s beszédjeinek foglatját s értelmét, ki kisebb, ki nagyobb terjedésben, de mindenik elmondja s elmondta, mikép nem sértett, nem lázított, nem ingerlett. Positivitas létezik tehát ezen tanúvallomásokban arra nézve is, hogy alperes miket mondott s éppen ezekből tetszik ki, miszerint alperes azt, a mit a kir. fiscus követel, s mi beszédeinek annyi tanúk vallomásai által bizonyított értelmével s tartalmával ellenkezik, nem mondhatta s nem mondotta.

De voltaképpen itt csak az a kérdés, mondotta-e alperes ama reáfogott phrasist vagy nem? Hogy mit mondott, arról nincs s nem is lehet szó. Nem tartozik alperes, mint már feljebb kifejezte, közgyűlésen mondott beszédeiről kir. fiscusnak számot adni, és ha

kir. fiscus ama phrasison kívül, melynek valótlansága már annyira bebizonyított, más mondásaért akarna a felperes bele kötni, (mely jussát azonban felperesnek soha el nem ismeri), ugy is nem alperesen a sor azt bebizonyítani, hogy mit mondott, s mit nem mondott, hanem a felperes kötelessége azon mondást, mit még keresete tárgyául akar venni, előadni s teljesen bizonyítani, mert actori incumbit proba.

Ezen 32 tanún kívül, kik vallomásaikban minden gátot tevő szándékát megszügyenítő tisztasággal fejezik ki azt, miszerint alperes a kérdéses phrasist nem mondotta, vannak alperesnek még más szint oly positivus tanúi, kik ha nem károk *) s rövid szavakkal élnek is „alperes nem mondotta“ s másként fejezik ki magokat, de mégis azt és csak azt fejezik ki, miszerint alperes a követeltek nem mondotta. Ezen mindjárt elősorolandó vallomásokat csak silány sophismákkal s csak a legegésőbb szándék lámadhatja meg, de tiszta logikával vagyis józan észszel ítélő fő első tekintettel át fogja azoknak elhatározottságát s félremagyarázhatatlan értelmét látni.

Ki ugyis alperesnek más, még pedig a követelttel egészen ellenkező phrasist tulajdonít, az csakugyan nyilván tagadja amazt; — ilyen:

Mercz Mihály gróf Károlyi György uradalmi tisztartója, 27-dik sz. a. 16-ik meghitelesített tanú, ki ezt mondja: „mondotta volt méltóságos báró Wesselényi Miklós ő nagysága, ha hogy a köznéptől az örökös megváltás megtagadtatik, a mit teljes reménnyel várt az előre tett biztosítások után, könnyen megeshetik, hogy a nemességet támadja, kiket egyenesen nyomorgatójának tart, ekkor T. KK. és RR. ha ez bekövetkeznék, megment ugyan bennünket a kormány a nép dühétől, de mi lesz nyereségünk, mint magunk romlása; hogy ezt kerüljük, mielőtt a következő romlás bekövetkeznék, vessünk gátat a megalapítandó közboldogsággal.“ Ez oly mondást tesz a kérdésben forgó phrasis helyett alperes szájába, mely

*) E szó az eredetiben is így van, de érthetlen; talán inkább: „kerék s rövid szavakkal“ — ez kellene.

amazzal egészen ellenkezik, következőleg állítván, hogy alperes azon általa vallott phrasist mondotta, tagadja, hogy amazt, t. i. az ezzel ellenkezőt mondotta volna, hasonlólag —

Solymosy Mihály 27-ik sz. a. 2-ik meghitelesített tanú 6-ikra, az ezen pontban elhuzott sorokat, noha a báró ő nagyságához igen közel állottam, nem hallottam, hogy mondotta volna beszédében, hanem ezen szavakat hallottam hogy mondotta: „t. i. hogy a parasztság, ha sorsának régen várt és sürgetve óhajtott jobbra fordulása helyett megtámadást szenved, könnyen szülhet az bosszúérzést, megtámadást;“ mely szavaira ő nagyságának T. Uray Bálint alispány ur, tartván attól, hogy a tisztelt báró ő nagysága ékes beszédével a nov. 10-én költ s követ uraknak felküldött pótló utasítást a t. nemes megyével visszahúztatja, felállott és a tisztelt báró ellen a részén álló s levő sokaságot ugy akarta ébreszteni, mintha a méltóságos báró a felség ellen tiszteletlenül beszélt volna, és mondhatom, hogy a tisztelt m. alispány ur, ha szabad a körülállásokból tapasztalásomat s vélekedésemet szabadon kimondani, csak azzal győzött, hogy a méltóságos báró beszédeit a fogható erővel bíró gencsi nemességnek ugy magyarázta, hogy a méltóságos báró a nemességet egy sorba akarja helyheztenni a parasztsággal és hogy olyan törvényt akar alkotni, hogy a nemesség s földesur törvényesen szoríttasson a jobbagynak lakó telkét örökösen soha vissza nem váltólag eladni stb.“

Ezen tanú épen azon mondás helyett tulajdonítja a feljebbi mondást alperesnek, melyre Uray alispán észrevételét tette, következőleg egyenesen a kir. fiscus által követelt phrasis helyett. Hogy pedig ezen mondás az alperesre fogottól egészen különbözik, azt bizonyosan senki sem fogja tagadni. Ezen tanú azt is megfejtí, hogy mi birta Uray alispánt arra, hogy alperesnek beszédébe ily ok nélkül bele kössön.

Kik vallomásaikban nyilván állítják, miszerint alperes beszédében semmi lázító, semmi ingerlő, botránkoztató nem volt, azok azt állítják s nyilván állítják azt, hogy beszéde közt azon phrasis sem volt vagyis hogy

azon phrasist nem mondotta, mert hiszen azt senki sem fogja kétségbe hozni, hogy azon követelt phrasis igerlő, s ha egyébért nem volna is, de logicitásáért botránkoztató. Erre nézve positivus tanú —

Zimán Lajos 27. sz. a. meghitelesített 8-ik tanú, mert ez elhatározottan mondja, miszerint alperesnek beszédeiben semmi lázító vagy ingerlő nem volt; s tudja, hogy a királyi felség szent személye ellen legkevésbé félremagyarázható szót sem szólott, következőleg nemcsak tagadó, hanem elhatározottan állító értelme van annak, mit a 6-ik pontra mondott,“ hogy a kérdéses szavakat mondotta volna, bár gondolkozó tehetségét miként is oda fordította, nem emlékezik, nem különben —

Kovács Ágoston 27. sz. a. 25-ik meghitelesített tanú, aljegyző, ez nyilván és elhatározottan állítja, miszerint alperes beszédeiben semmi lázító, ingerlő vagy pedig felséget s a királyi méltóságot sértő nem volt, és minthogy beszédének veleje egyedül oda vala irányozva, miszerint az V-ik cikk elfogadásával a haza lakószói közt az egyetértés és békesség megalapítottassék: állítja azt is, hogy alperes szavaiban semmi sem volt, mi a megye rendei előtt botránkozást okozott volna. Mindezeket elhatározottan állítván, s tehát mindenre emlékeztén is: ez által arra való emlékeztetést fejezi ki, hogy alperes olyat, mi a fentebbiekkel ellenkezik, nem mondott. Ennek következtetésében ezen tanúnak azon kifejezése, miként arra már nem emlékezik, minő szavakat használt az alperes beszédeiben, csak annyit tesz, hogy alperes mondását szóról szóra elmondani nem tudja, de a követelt phrasisra nézve positive tagadást foglal magában. Miután ugyanis elmondotta, hogy alperes miket nem mondott, a miután a követelt phrasisnak értelme s kitételei olyanok, melyeket alperes nem mondott, a tanú bizonyítja, ezzel azt bizonyítja, miszerint alperes azon phrasist nem mondhatta s nem mondotta. Szintugy —

Katona József 27. sz. a. tanú hite alatt erősíti, miszerint alperes mondott szavaiban legkisebb lázítás sem volt, de az ország statusait is sem egymás, sem a kormány ellen

nem ingerlette, sőt teljes erejével azon igyekezett, hogy az ország lakószói között az egyetértés, a békesség állandóul megfundáltassék, valamint azt is, hogy a 9 millió ember zsrja kiszívását nem a felséges királyra fejezte ki, mindezeknek állítása s hitteli erősítése kétségen kívül azt teszi, hogy alperes azt, mivel vádoltatik, nem mondotta, mert ha mondotta, a tanú feljebbieket felőle nem erősíthetné.

Épen ily bizonyos logikai következtetés az, hogy Nagy Ignác aljegyző 25. sz. a. 5-ik tanú, miután valamint a fiscus részére tett, ugy e jelen vallomásában is elbeszélte, hogy alperes a kormányról minő értelemben szólott, de ezen értelemben, melyet mindkét vallomásában egyenlőn fejez ki, a követelt phrasis értelmével egészen ellenkezik, tehát ama phrasis mondását tagadja.

A tanúk ezen hosszú sora befejezéséül imhol még öt tanú, kiknél félremagyarázhatlanabbul nem lehet állítani, hogy alperes amaz észnélküli phrasist nem mondotta.

Domahidy Gedeon táblabíró, 28. sz. a. 9-ik tanú, ki, mint feljebb láttuk, a fiscus részére adott vallomásában is a kérdéses phrasisnak lényeges részeit s értelmét tagadván, magát azon phrasist tagadta, e jelen vallomásában amazzal megegyezőleg még nyilvánosabbá tette annak értelmét ezen szavaival, ama mondásról szólván: „azon mégis fájlalva csodálkozom, hogy világosság oly nagy barátjának, a nyilvánosság oly példányának, báró Wesselényi Miklósnak ezen gyűlésben ejtett szavaiból minő fondor alacsony irigység, féketlen rágalmazni kívánó nyelv függeszthette össze a huzott sorokat ezen kérdőpontban.“

Domahidy Pál táblabíró, 28-ik sz. a. 2-ik tanú, mint feljebb már láttuk, a fiscus részére adott vallomásában is megmondván, miszerint alpereshez azon gyűlésben legközelebb lévén, igen jól tudja, hogy alperes a kérdéses tárgyban mondott maga oratóijában annak egész folyamatán a kormányról vagy épen nem (annyit bizonyosan tud) egyetlen egy tiszteletlen szóval sem emlékezett. Ugyanazon felperesi vallomásában továbbá ezt mondja: „igaz mindazonáltal, hogy a nevezett gyűlés vége felé tett apróbb

s tüzesebb visszafelelgetések közt a kormányról is némely erős kifejezésekkel élt légyen a tisztelt báró, de jóllehet minden szavaira tölem kitelhetően figyelmezttem, az uralkodó kormány ellen mindazáltal legkiseb- bet sem hallottam.“ Öszvehangzó ezzel s a fiscusnak adott vallomása egész tartalmával az, mit alperesi tanúvallomásában a 6-ikra e szerint mond: „Az előlme terjesztett tárgyat (t. i. a követelt mondást) nem azon szavakkal s öszveköttéssel s épen más tekintetből s más értelemmel fejezte ki; minél fogva, hogy a kormány által ingereltetését a népnek állította volna, tagadom.“

E két tanúnak, valamint az előttök említett 28-ik szám alatti 5-nek itéletnél fogva — mint már meghitelesítetteknek meghitelesítésök nem rendeltetik — kétségen kívül azon okból — más ok, mint feljebb kifejtett, reájok nézve nem is létezhetvén — miszerint ezen vallomásuk a kir. fiscus részére adottakkal s már meghitelesítettekkel egészen megegyez, s azért az újbeli hitelesítés szükségtelemné vált. Erre nézve alperes ezen tanúkat kétség kívül basználhatja annyival inkább, hogy a felperes ezekre nézve utóbbi replicájában (107. lap) csak annyiban tesz ellenző észrevételt, mennyiben előbbi vallomásaikkal ellenkeznének, hogy pedig nem ellenkeznek, az feljebb meg van mutatva.

Továbbá Ruszka András 28. sz. a. meghitelesített 1-ső tanú ezt mondja: „a 6-ik kérdőpontban elhuzott szavakat b. Wesselényi úgy, a hogy azok a kérdőpontban állanak, nem mondotta.“ Ezen tanú annyival pozitívusabb, mivel miután vallja, hogy alperes a kérdőpontban elhuzott szavakat, úgy a hogy a kérdőpontban állanak, nem mondotta, magokról a szavakról is vagy legalább azoknak nagyobb részéről éppen oly elhatározottan hasonlót mond, mert kifejtvén, hogy alperes a nép zsirját miként mondotta s miként magyarázta, azt teszi hozzá: „hogy a kormány ellen egyéb szavakkal élt volna a báró azon 9-ik decemberi gyűlésen, tagadom; annyival is inkább, mivel nagyon közel lévén hozzá, figyelmemet egy szava sem kerülte el.“

Galgóczy Pál hitelesítettnek elfogadott 27. sz. a. 34-ik tanú előre bocsátván: „hogy alperes a kormány ellen egyáltalában

senkit sem ingerelt, és hogy beszéde egész rendéből kitetszett s egyenes szavakkal kijelentette, hogy ő az örökös megváltást egyik főszköznek tartja arra, hogy az ország minden rendű lakósi állandó békében maradhassanak, és hogy ez lészen az az örök egyetértés, közvirágzás megalapításának főelőmozdítója, azt mondja, hogy a 6-ik pontban aláhuzott szavakat oly rendben s úgy szerkezve, mint állanak, b. Wesselényi nem mondotta; másként állottak azok az ő logikai renddel egybefűzött beszédében.“ Nyilván s félreérthetetlenül azt teszi ez, hogy azon phrasist nem mondotta, mert bizonyos szavakból azoknak egyféle szerkezete által leszen egy phrasis, más szerkezettel más phrasis lesz belőlök. És ezen egyik phrasisnak az amattóli különbözése még nagyobb, még nyilvánosabb, midőn az abban levő szavakról az fejeztetik ki, mit jelen tanú mond, hogy t. i. máskép állottak azok a beszélőnek logikai renddel egybefűzött beszédében; mert ez a szerkezet s értelembeli különbséget is fejezi. Még világosabbá teszi ezt az, miszerint ezen tanú vallomása s állítása szerint alperes azt, hogy a kormány lázítja s zendíti a népet a nemesség ellen egyáltalában nem állította, mi pedig a követelt phrasisnak legnevezetesebb része.

Kölcsey Ferencz 27-ik sz. a. 26-ik tanú vallomása ez: „a 6-ikra b. Wesselényi a kérdéses szavakat, úgy a mint a kérdőpontban feküsznek, nem mondotta. Azok beszéde egészéből logica nélkül kikapva.*) Az ő okai 3-ik beszédében oda dolgoztak, hogy figyelmeztessék a RR-eket, miképpen ha ők tagadják meg az örökös megváltást, könnyen lehetséges, hogy a nép a nemesség ellen veszedelmes helyzetbe teszi magát, s ekkor csak a kormány lehet szabadító. De azt, hogy a kormány ingerelné fel a népet, távolról sem állította s azt állítani beszéde logikai rendébe nem is tartozhatott.“ Lehet-é világosabban mondani ennél, hogy alperes azt, mivel vádoltatik, bizonyosan és teljességgel nem mondotta. Lássuk, mivel vádoltatik itt alperes? Talán csak nem azzal, hogy az azon

*) Az igeállítvány hiányzik az eredetiben is. Közlő.

phrasisban levő egyes szavaknak bármelyikét is száján kibocsájtotta? hanem hogy azon követelt szavakat azon értelemben fűzte egybe, mint állítatik; mert hiszen akár a zsirt, akár az álorcztát, akár az ocsmányt s akármely másikat ama követelt szavak közül oly egybekötetésben s oly értelemben lehet mondani, s lehetővén, az alperes is mondhatta, mit bizonyosan a kir. fiscus is teljességgel nem venne rossz néven. Ha tehát arról és csak arról lehet szó s kérdés, hogy bizonyos szavak miként voltak öszveszerkezve? s mivel csak egyedül ezen öszveszerkezésből alapul azon mondás, mi kérdés alá vétetett, következőleg ki azt mondja, hogy bizonyos szavak úgy, a mint állítatik, nem mondattak, az csakugyan azt állítja s elég nyilvánosan s félremagyarázhatlanul bizonyítja, hogy az, mi állítatik, nem mondatott. Hát még midőn kifejti, miszerint azon szavak nemcsak hogy másként s átváltoztatott renddel vannak öszverakva — mi már magában is az értelmet felforgatja — hanem hogy a szavak több és hosszas beszédek egészéből vannak, még pedig logica nélkül kikapva. Ezen kikapás s öszverakás által az így alakult mondás annak mondásává válik, ki azt öszverakta és szintoly kevéssé lehetne azt amannak tulajdonítani, ki nek az több beszédeit képező szavainak tömegéből kiszemeltetett, mint a szótárírónak mindent, mi az ő szótárában levő szavakkal mondatik.

Valamely mondásnak létezése annak értelmében áll s azon értelemről függ; tehát ezen értelem változik s az által az előbbeni megszűnik, úgy maga a mondás szűnik meg.

Változtatott szerkezettel akármiből is egészen egyebet lehet alkotni s a kir. fiscusnak akármely phrasisából változott szerkezettel olyan válhat, mit magáénak ismerni bizonyosan nem fog. Például utolsóelőtti replicája 2-ik pontját tevő periodusának első része így szól a pör 83-ik lapján:

„A felperes kir. fiscus jelen per természeténél fogva törvényes köteletségét egyszersmind jusát is szemé előtt tartván, az alperesnek egyedül a per késleltetésére czélzó s annyi birói ítéletek ellenére újabban nyilvánított intézete ellen óvást tézzen s ennek ellene mond, és mind a jelentett ügyvédi szóváltásnak visszahuzására, mind az alperesi

tanúkra nézve észrevételeit annak helyére fenntartván.

„Ebből különböző szerkezettel, de annak minden szavait felhasználva s azoknak még végzeteit sem változtatván, sem semmit hozzá nem adván, ez lesz:

„A felperes kir. fiscus jelen per intézete ellen óvást tézzen s annak ügyvédi természeténél fogva ellene mond, egyedül a per késleltetésére czélzó észrevételeit annyi birói ítéletek ellenére is szemé előtt tartván, s az alperesnek mind az alperesi tanúkra nézve, mind a jelentett szóváltásnak visszahuzására újabban nyilvánított törvényes köteletségét s egyszersmind jusát annak helyére fenntartván.“

Ki elébe ezen elfacsart s elferdített phrasis tétetik, mondhat-ó az egyebet és nem mond-é az meg mindent, ki állítja, hogy ezen kérdéses szavakat úgy, mint itt fekszenek, a fiscus soha sem írta.

Vagy pedig szedjük ki csakugyan a kir. fiscusnak valamely hosszabb munkálatából, melyben mint egy annyi szavak lehetnek, mennyit alperes ama több rendbeli s hosszú beszédében mondott, s mi hihetősen egy pár írott ívet tenne, s alkossuk ezen szavakat akár logicaival, akár logica nélkül öszve, vajjon merhetné-é valaki állítani, hogy ezen így öszveférczelt mondás a kir. fiscus mondása?

De ezen példa s az arra szükséges kikeresés s utána nézés unalmas lenne, azért vegyük csak egyetlen egy periodusát a kir. fiscusnak és minden különös válogatás nélkül p. o. a per 68-ik lapjának végén kezdő periodust:

Az alperesnek ebbéli lépése és tette bármely szempontból tekintessen is nem egyéb, mint a hazafiaknak a kormány és főtörvényszékek eránti bizalmatlanságra és egyes törvényhatóságoknak a más törvényhatóságok ellen való ingerlése s az ugynevezett közvéleménynek a felség és ítélőszékek elleni bujtatása és annál méltatlanabb rágalmazás, miután alkotmányos hazánkban a szólás törvényes, t. i. az 1723. 7-ik és 58-ik törvénycikkelyekhez alkalmaztatott szabadságát senki sem hozta és hozza kétségbe, hanem a szólásszabadság ürügye

alatt elkövetett zabolátlanság törvényes uton megbosszúltatandó, melyet a vétség minéműségéhez képest törvényes bíró elébe terjeszteni a kir. fiscusnak törvényes jussa, sőt kötelessége és a bírónak is törvényes kötelessége az eleibe terjesztett esetet törvény szerént elítélni.

Ebben nagyon sok szó nincs, mégis onnan vett szavakból ily mondásokat alkothatna gonosz szándék és elvetemedettség.

„A kir. fiscusnak ebbeli lépése és tette nem egyéb, mint törvényes jusa és kötelessége ürügye alatt felség és ítélőszékek ellen való rágalmazás.

vagy

„A kir. fiscusnak ebbelilépése és tette nem egyéb, mint felség ingerlése a törvényhatóságok ellen.

vagy

„Bírónak kötelessége az eleibe terjesztett esetet felség s törvény ellen elítélni, és a hazafiaknak a kormány s főtörvényszékek eránti bizodalmatlanságra való ingerlése alkotmányos hazánkban a kir. fiscusnak törvényes jussa.“

vagy

„A törvényhatóságok kötelessége a közvéleménynek bujtatása, s a kir. fiscusnak törvényes jussa zabolátlanság.“

Már ezen gonosztságot, mely ilyesmit szerkeztetett volna, s azon állítást, hogy ezeket a kir. fiscus mondotta, nem tökéletesen czáfolná-é meg az, ki azt mondaná, hogy ezek a kir. fiscus periodusa egészéből vagynak kikapva? És nem elhatározottan tagadná-é a két utolsó mondásnak létezését az, ki elhatározottan mondaná, miszerint a kir. fiscus nem állított semmit is kötelességében állani, mi törvénnyel ellenkező. Ez szinte oly kimerítő czáfolása lenne a feljebbi mondások létezésének, mint az alperesre fogott mondásra nézve annak erősítése, miszerint alperes a népnek kormány általi ingerlését nem állította. És ezért lenne ez szintoly czáfoló, mivel az alperesre fogott mondásnak szintoly lényeges része az, miszerint a kormány ingerli a népet, mint a fiscusról feljebb említett rágalmi szavakban azon állítás, hogy ő zabolátlanságot s ingerlést tart jussának.

Egyébiránt minden mondás vagy phrasisban csak kettő van, t. i. szavak és értelem, s e kettő teszi annak létezését. E kettő közül az elsőnek mikénti szerkezete határozza el a másodikat. Ha egy állított mondásra nézve a szavak tagadtnak s többek bizonyítása által nem létezők van megmutatva; ha szerkezete czáfoltatik, s hogy értelme más volt, annyin bizonyítják, s következőleg az állított értelem elenyészik, és így azon mondásnak minden alkotó része semmivé lesz, nem józan eszet tipró képtelenség lenne-é még azon mondás létezéséről szólni. Már pedig elég világosan látók a feljebbiekből, miszerint az elősorolt 43 tanú a kir. fiscus által követelt phrasisnak valótlanosságát elhatározottan vallja; látók, hogy azok elhatározottan bizonyítják, miszerint alperes azon egész phrasisat általánosan véve nem mondotta, s következőleg azon phrasisnak mind szavait, mind értelmét semmivé teszik; látók, hogy részletesen is azon phrasisat alkotni kellett szavakat tagadják; látók, hogy azon állított értelmet öszvehangzó valomásaikkal megsemmisítik. Így azon létezteté erőltetni akart mondásnak mind szavai, mind értelme elenyészvén, mi marad a kir. fiscusnak követelt phrasisából? Egy nyeletlen bicsek, melynek vasa nincs.

Ily világosan bizonyítván tehát 43 tanú alperes mellett s azt, hogy ő ama költött phrasisat nem mondotta, 43 tanú kiáltván 6 ellen, még pedig oly 6 ellen, kiknek vallomásaik s hitelességök különben is le van rontva: már most az iránt, hogy alperes azon phrasisat nem mondotta vagyis hogy az ellene indított pernek egyedüli alapja nem létezik, csak az lehetne még legkisebb kétségben, ki azt nem tudja vagy azt akarja tagadni, hogy 43 több hatnál.

Ennek következtetésében napvilági tisztaságban áll, hogy füst és párává oszolván az, miért alperes perbe idéztetett, soha nem léteztvén és semmivé válván az, mivel alperes vádoltatott, s miből ötet terhelő következtetéseket akartak vonni, s így jelen pör nemcsak alap, sőt tárgy nélkül maradván: öszve kell annak roskadni s el kell annak enyészni.

Bátran léphet tehát alperes minden

igazságos és józan eszű bíró elébe s törvény, igazság s józan ész szerint kívánhatja, hogy a felperesi méltatlan üldözés alól felmentessék.

Feljebb ezen védelem folytában elmondattak azon okok, hogy a per tárgyát egyedül tevő phrasis követelt mondásának megczáfolásán kívül miért volt alperes kéntelen a felperes állításai czáfolásába ereszkedni, miért czáfolandja meg felperes mellékes vádait s okleveleit is.

Már miután alperes a felperes állításai közül mind a hivtelenséget, mind a kormányt illetőt megczáfolta, tanúvallomásait lerontotta s azt tagadhatatlanul megmutatta, (mi a pör érdemét egyedül teszi), miszerint ő a reá fogott beszéd-töredéket soha is teljességgel nem mondotta: nincs egyéb hátra, mint a kir. fiscus vádló állításait s oklevelei közül még azokat czáfolni meg, melyeket alperes ellen — neki lázító czélzatot s vétkes törekvéseket tulajdonítván — hozott fel.

De ezen czáfolatba (mint már feljebb mondatott) nem azért ereszkedik alperes, mintha azzal tartoznék, mert hiszen be lévén bizonyítva, hogy ama követelt phrasis alperes soha sem mondotta, az annak tulajdonított czélzat s abból következtetett törekvés is el van enyészve, hanem ereszkedik ezen czáfolatba a fent kifejtett okok s érzetek következtetésében maga elleni bűn nélkül, ily rűt vádat el nem tűrhetvén s kötelességének érezvén a lázítás és forrongás képzetének s vádjának mind általánosan, mind tulajdon személyét véve okatlan s alaptalan voltát felvilágosítani.

Felperes vádjainak egyedüli alapja, mint már annyiszor láttuk, ama követelt s megczáfolt mondás, de általánosan is hoz fel vádakat, ámbár általános és elhatározatlan vádra, oly t. i. mely tárgyra s adatra alkalmazva nincs, felelni szükségtelen, s ámbár a vádlónak mulaszthatatlan kötelessége vádját specificumhoz azaz egyes kijelelt pontokhoz kötni, mindazonáltal a felperes vádja hiú s alperes megtámadtatásának méltatlan volta még nyilvánosabb kitüntetéséért vizsgáljuk meg a felperesnek azon csak általánosan kifejezett s csak általánosan álló vádjait is.

Ily elhatározatlan vád az, mit felperes

kir. fiscus az alperes ellen annak tudva levő közgyűlésen mondott beszédeit általánosan érdeklőleg támaszt.

Kétséget nem szenvedő, hogy egy egész beszédet vád tárgyává tenni s azt hibásnak vagy bűnösnek állítani csak úgy lehet, ha az egész beszéd kétségen kívüli eredetiségében és egész kiterjedésében tudva van s előmutatható. Egy egész beszédre ugyanis nemcsak némely részei, (ha szinte azok kétségen kívüli tudva s bebizonyítva lennének is), hanem az egésznek iránya s értelme nyomja a helyesség vagy helytelenség bélyegét.

Alperesnek ama gyűlési beszédeit felperes sem nem hallván, sem hiteles írásban nem olvashatván, miként állíthat azokról valamit.

Akar ugyan a felperes kir. fiscus alperes beszédéből többet is tudni, mint ez 2-ik és 3-ik kérdőpontból kitetszik, de mivel a pontban formulát a tanúk elébe nem irt, ezek felelet nélkül maradtak s a tanúi csak a 4-ik kérdőpontban leirt s aláhuzott formula mellett akadtak meg. S így kénytelen lett a kir. fiscus azon értelem nélküli phrasis-t venni vádja alapjául, mert hiszen vádat tenni el vala határozva. De épen mivel vádnak létre kell jönni, akár lehetett annak alapot kapni, akár nem, s azon értelem nélküli phrasisról hihetősen a kir. fiscus is átlátván, hogy arra ily fontos pert építeni nevetséges, épített alap és kijelelt tárgy nélkül levegőben függő általános vádakat alperesnek ama beszédeire nézve.

Ezen általános vádak következőkre mennek ki:

1-ör. Hogy alperes a királyi méltóságot lealacsonyította.

2-or. Hogy a közcsendet háborította s a status ellen ingerlő beszédet tartott, melynek lázító czélzata volt.

Természetes, hogy ezeknek bebizonyítására azon beszédeket egészen vagy legalább azokból több specificumot, még pedig szóról szóra, úgy mint alperes azokat mondta, kellene a kir. fiscusnak bemutatni; de miután ezt nem teszi s nem teheti, mind ezen állításainak is alapja s tárgya gyanánt egyedül ama koholt phrasis marad, s

nagy — *) előadott minden vádja azzá szigorodik egybe. Azon phrasisnak pedig az alperes által soha sem történt mondása eléggé bebizonyított. És így az tökéletesen megsemmisülvén; az egész beszéd vagy beszédek pedig mint vádtárgy vagy adat nem létező, nem létező valamiért mentség szintoly képtelen, mint az a feletti ítélet.

De mind e mellett is lássuk, miként áll a dolog, s mi tetszik ki a tanúk vallomásaikból azon beszédeket általánosán véve s a királyi fiscusnak feljebb említett két határozatlan vádját illetőleg.

Az alperes beszédei egészéről a királyi fiscus tanúi semmit sem bizonyítanak, s azokból, miket alperes valóban mondott, még egyetlen egy mondást sem tudnak előadni.

Miután már a felperesi tanúk feljebbi czáfolata által bizonyossá lett, miszerint azok az alperes ellen még azon phrasisra nézve is, melyről többek közülök szólnak, legkisebbet sem bizonyítanak s terhelőknek épen nem tekintethetnek, miként bizonyíthatnának valamit s miként vétethetnének terhelőknek egész beszédét illetőleg, melyet sem elmondani, sem belőle még egy igazi mondását előadni sem tudják.

Felperes tehát azon beszédekről semmit sem tud s tanúi által is semmit sem tudhatott meg, mégis alperes beszédeiből a fennemlített két rendbeli vádat meri következtetni.

Az első vádra, tudniillik hogy alperes a királyi méltóságot lealacsonyította volna, mit tud felperes még önnön tanúiból is erőseggül felhozni.

Nincs azok közül egy is, ki alperesről ezt állítaná, sőt hogy Uray alispán is, midőn gáncsoló észrevételét tette, az alperes mondásában nem talált felségsértést, azt ezen urnak tulajdon vallomása bizonyítja, miszerint alperest nem felségsértésért, hanem önnön kifejezése szerint kormány iránti bizodalmatlanságáért kívánta meginteni. Azon felül, miután az alperes feleletével megelégedett, abban megnyugodott, azzal azt tette nyilvánossá, hogy vagy elismerte, miszerint

a kormány valóban különbözik a felségtől, ebben az esetben az alperes által mondottakat, mint nem a felséget érdeklőket nem hibáztathatóknak elismerte s helyesen ismerte el; vagy pedig ha ezen különbséget át nem látta s el nem fogadta, úgy az alperes felvilágosításával megelégedvén, azt ismerte el, hogy az alperes mondása magára a felségre nézve is nem illetlen s nem sértő, következőleg mind az egyik, mind a másik esetben az ő megnyugvása alperes mellett szól.

Ugyanezen felperesi tanú s nem különben Kende Zsigmond első alispán a meghitelesítéskor félre nem magyarázható szavakkal elmondják, miként az alperes a királyi felség iránti hűbőlo tiszteletét azon gyűlésben nyilván kijelentette.

Hasonlót bizonyítanak a 10. 11. 12. 20. felperesi tanú, valamint a D. alatti is. A 14. tanú azt mondja, hogy ámbár a közönség ellene fel volt ingerülve, még sem volt egy oly tüzes irigye vagy ellensége is, ki valamely szavát felségsértésnek magyarázta vagy őtet felségsértői névvel illette vagy méltán illethette volna, és hogy a királyt mint jó atyát festette s megnyugtatta az egész közönséget az iránt, hogy a király mindenben javunkat keresi. 21-ik tanú bizonyítja, hogy alperes felség iránti hűségét s tiszteletét ki magyarázta. E szerint ezen vád iránt a felperes tanúi nem alperes ellen, hanem mellette bizonyítván, szükségtelen hogy ez iránt tulajdon tanúira hivatkozzék.

Mindazáltal lássuk az alperesi tanúk e felől miként nyilatkoznak.

Füley József esküdt, 27. szám alatt 1-ső tanú, ki azt mondja, hogy „alperes a koronás fejedelem ellen semmi sértő szavakkal nem élt.“

Szuhányi Ignác táblabíró, 2-ik tanú, „a királyi felség személye s a királyi méltóság ellen egy bántó szót sem mondott az alperes.“

Brezánóczy Lajos kiadó: „sem a királyi felség személyét, sem annak méltóságát nem sértette alperes.“

Vadász György 4-ik tanú: „a királyi felség szent személye ellen sértő szavakat nem mondott alperes.“

*) Egy szónak az eredetiben is üres helye van. Közlő.

Schick Ferencz tisztt. alügyész, 5-ik tanu: „a királyi felség szent személye ellen egy szót sem szólott a báró és tisztán kifejtette, hogy ő felségének királyi személye s méltósága iránt nemes magyarhoz illő valódi tisztelettel s hűséggel viseltetik.“

Décsey László táblabíró, 6-ik tanu: „hogy a báró a királyi felség szent személyét sértette volna, azt tagadom,“ továbbá: „Uray alispán uran kívül nem Szathmár vármegye rendei közt egy sem találkozott, ki a báró beszédében legkisebb felségsértést vett volna észre avagy Uray alispánnak beszédét helyben hagyta volna.“

Veres Lajos várnagy, 7-ik tanu: „a báró mindazon beszédekben, melyeket én hallottam, a felség szent személyét meg nem sértette.“

Zimán Lajos közbirtokos, 8-ik tanu: „a királyi felség szent személye ellen legkisebb félremagyarázható szót sem szolt a báró, sőt midőn másod alispán által felvilágosításra szólítottatott, azt felelte: „beszédem nem kétértelmű, mert mint hiv alattvalója királynak a legnagyobb jobbágyi alázatossággal hódolok.“

Szabó György, gróf Károlyi György actuarius, 9-ik tanu: „a királyi felség személyét vagy királyi méltóság tekintetét beszédében a báró meg nem sértette.“

Fényes János tiszteletbeli alügyész, 10-ik tanu: „hogy a királyi felség szentséges személye ellen valamit szólott volna a báró, melylyel a királyi méltóságot megsérthette, nem hallottam.“

Ujfalusy Lajos hites ügyvéd, 11-ik tanu: „balúl értett szava után Uray alispán ur feddésére magát tökéletes világosan így fejté ki a báró: tiszteli — mond-ő a felséget, iránta jobbágyi hódolattal viseltetik.“

Bécsy József szolgabíró, 12-ik tanu: „a királyi felség szent személye ellen egy félremagyarázható szót sem szólott a báró, sőt beszéde közben megszólítódván másod alispán ur által, hogy világosabban beszéljen, azt felelte: „az én beszédem nem kétértelmű; én az én királyomat jobbágyi alázatossággal tisztelem s mint hű alattvalója azt tettel is kész vagyok mindenkor bebizonyítani.“

Décsey Farkas táblabíró, 13-ik tanu: „a királyi felség szentséges személye ellen egy félremagyarázható szót sem szólott a báró, sőt inkább beszéde közben megszólítván másod alispán ur által ezen szavakkal: „világosabban beszéljen a báró,“ erre báró Wesselényi azt felelte: „az én beszédem nem kétértelmű, én az én királyomat a legnagyobb jobbágyi alázatossággal tisztelem mint hiv alattvalója.“

Mike András, a gróf Károlyi ház nyugalmazott ispánja, 14-ik tanu: „a királyi felség szent személyét s a királyi méltóság tekintetét semmi legkisebb illetlen szavakkal sem illette a báró, arról mindenkor a legmélyebb jobbágyi tisztelettel emlékezett.“

Jasztrabszky Pál közbirtokos, 15-ik tanu: „a királyi felség szent személyét s méltóságát legkevésbé sem sértette meg a báró.“

Mercz Mihály, gróf Károlyi György tiszttartója, 16-ik tanu: „hogy az uralkodó felség s királyi méltóság ellen szólott volna méltóságos báró Wesselényi Miklós ur ő nagysága, nem hallottam.“

Medve István közbirtokos, 17-ik tanu: „egész beszéde folytában a királyi felség szentséges személye ellen legkisebb sértő szóval sem élt a báró.“

Jasztrabszky Ignác közbirtokos, 18-ik tanu: „a királyi felség iránt nagy tisztelettel s jobbágyi hódolattal szólott a báró.“

Kotha Péter táblabíró, 19-ik tanu az alperesnek ily szavairól teszen bizonyoságot: „a felséget, kinek egész jobbágyi tisztelettel tartozik, legkisebbé sem kívánja megsérteni, tudván a törvények szentségét s annak ellenére nem is nyilatkozik.“

Kerekes László közbirtokos, 20-ik tanu: „báró Wesselényi Miklós a királyi felség személye ellen legkisebb sérelmes szót sem ejtett, sőt tisztán kijelentette, hogy ő mint akármely hiv alattvaló a királyi felség sértetlen személye iránt valahányszor szóba jő, a legmélyebb jobbágyi alázatossággal s tisztelettel emlékezik és szól.“

Vörösmarty Károly hites ügyvéd, 21-ik tanu: „b. Wesselényi Miklós a felség személye vagy a királyi méltóság ellen semmit nem szólott, azt nem is illette semmi gúnyoló, sértő vagy csak illetlen szóval is,“

s tovább: „elhunyt felséges királyunkról is mindig mint atyáskodó jó fejedelemtől úgy szólt.”

Oláh Miklós közbirtokos, 22-ik tanú: „b. Wesselényi Miklós a felség szent személye ellen nemcsak semmi sérelmet nem szólt, de midőn tekintetes Uray Bálint másod alispán ur (ki azt vélte, hogy a kormány név alatt a kir. felséget érti) megszólította volna, nyilván s élő szóval kimagyarázta a fent tisztelt báró, hogy a királyi felség sérthetetlen személyét sem a jelen alkalommal, sem máskor nem érdekelte s mint egyik leghivebb alattvalója mindig tisztelettel emlékezik róla.”

Kászonyi Pál hites ügyvéd, 23-ik tanú: „b. Wesselényi Miklós ő nagysága, hogy ezen alkalommal mondott beszédeiben vagy akár mikor is a koronás felség szentséges személye s a királyi méltóság ellen valamit szólt volna, most és soha sem hallottam, nem is emlegette a királyi felséget.”

Solymosy Mihály hites ügyvéd, 24-ik tanú: „a báró az uralkodó felség vagy annak szentséges személye ellen vagy a királyi méltóság dísze ellen beszédében legkisebb sértő szavakat sem mondott.” Továbbá: „végtére azt vallhatom, hogy ámbátor sok ízben volt szerencsém hallani beszédét a méltóságos bárónak, de én soha sem hallottam, hogy a felségről sértőleg vagy illetlenül beszélt volna, sőt inkább mint leghivebb jobbágy és constitutionalista, a felséges királyt s hazáját tisztelő s szerető úgy beszélt s úgy viselte magát.”

Kovács Ágoston aljegyző, 25-ik tanú: „beszédében báró Wesselényi Miklós urnak semmi olyan szó, mi a felséges király személyét vagy méltóságát sértette volna, nem volt, mert ha ilyes valami lett volna szavai közt, azt a megye közönsége bizonyosan bosszútlan elhangzani nem engedte volna.” És hogy: „kimagyarázta, miképen ő (t. i. alperes) a király személye s méltóságá iránt, ki sérthetetlen, mindenkor a legnagyobb jobbágyi alázatossággal s tisztelettel viseltetik.”

Kölcsey Ferencz főjegyző, 26-ik tanú: „báró Wesselényi a királyi felség személye s a királyi méltóság ellen nemcsak nem szólt semmi sérelmet, sőt midőn a kormány

s nép közti viszonyokról szólt s Uray alispán által (ki azt vélte, hogy a kormány alatt a felséget érti) megintetett volna, nyilván s félremagyarázhatatlan szavakkal kifejezte, hogy a királyi felség szentséges személyét sem most, sem máskor nem érdekelte.”

Kölcsey Mihály táblabíró, 28-ik tanú: „hogy ő felségét vagy a constitutionalis törvényt a báró sérteni kívánta volna, észre nem vettem, sőt ő felségéről szólván, azt mindenkor úgy s oly tisztelettel emlegette, hogy az által mások is tartozó kötelességekre emlékeztetve vezetődtek,” és továbbá: „ő felségét a legjobb s kegyesebb s atyáskodó fejedelemtől nevezte.”

Kölcsey Gábor táblabíró, 29-ik tanú: „a koronás királyi felség személye és a királyi méltóság ellen báró Wesselényi sem illetlent, sem sérelmet semmit sem szólt. Midőn Uray Bálint másod alispán megszólította, — ki még ekkor a kormány név alatt a királyi felséget értette — nyilván, még a kaján irigységet is legyőző és félre nem magyarázható szavakkal kifejezte, hogy a királyi felség szentséges személyét sem most, kit ő nála — bátran állítván — senki nagyobb tiszteletben nem tart, sem máskor nem érdekelte.”

Szabó Sámuel közbirtokos, 30-ik tanú Uray alispánnak adott feleletet így adja elő: „felséges fejedelmem személye előttem mint minden pillanatban, úgy most is sérthetetlen.” Ehhez azt adja: „hogy ennek senki ellene nem mondott.”

Vályi Lajos szolgabíró, 31-ik tanú az alperesnek Uray alispán felszólítására ily feleletet ad szájába: „én királyomnak s felséges fejedelmemnek leghivebb jobbágya lévén, az iránt hódoló engedelmességemről soha meg nem felejtkeztem.”

Lánczky Antal sebörvos, 32-ik tanú: „az egész beszédében b. Wesselényi a királyi felség szent személye ellen valamint más közgyűlésben, úgy ezen alkalmatossággal is soha semmi sértő vagy gonosz szavakat nem mondott.”

Sánta Imre tiszt. alügyész, 33-ik tanú: „b. Wesselényi beszédében semmi sem volt a királyi felség szent személye ellen felhozva.”

Galgóczy Pál hites ügyvéd 34-ik tanú: „a kir. felség szent személye vagy a kir. méltóság ellen b. Wesselényi egyáltalában semmi sértőt nem szólott, nem beszélt, sőt a midőn Uray Bálint másod alispán által (ki a kormány nevezeten a királyi felséget érté) megszólítottattott, b. Wesselényi egyenes értelmű szavakkal kimagyarázta, hogy a felség szent személyét valamint mindenkor, úgy jelenleg sem czélja érinteni és sérteni.

Fábián Gábor hites ügyvéd 35-ik tanú: „hogy b. Wesselényi sem a kir. felség, sem annak méltósága ellen semmit sem szólott, azt igen jól tudom.“

Katona József táblabíró 36-ik tanú: „Ha a méltóságos báró ő nagysága ottan-ottan beszédében a kir. felség szent személyéről is emlékezetet tett, azt mindannyiszor jobbagyi alázatos tisztelettel, sőt szemeit az egekre felemelve mondotta ki ezen szavakkal: távol légyen én tőlem, hogy én az én jó királyomnak, kit én jobbagyi alázatossággal tisztelek, szentséges személyét sérteni kívánám.“

Nagy Elek, gróf Teleki-nemzetség javai inspectora 37-ik tanú: „az uralkodó felség szent személyéről mindig tisztelettel szólott.“

Manjók Károly, gróf Teleki Lászlóné számtartója: „Semmi olyat, mi a koronás felség szentséges személye vagy általában a kir. méltóság sérthetlensége ellen lett volna, nem szólott, sőt másod alispán ur által kormányt érdeklő beszéde folytában a felség elleni szóval vádoltatván, alkalmat vett a tekintetes megye rendeit a felől meggyőzni, mely nagy tiszteletben tartja s tartotta mindenkor a kir. felség sérthetlenségét.“

Ruszka András közbirtokos 28-ik sz. a. 1-ső tanú: „a kir. méltóság tekintetét ezen nemes megye gyűlésén mondott s általában mindenkor figyelemmel hallgatott beszédében soha máskor, de 9-ik deczemberi gyűlésben is semmi illetlen szavakkal nem illette felséges személyét, a legnagyobb jobbagyi tisztelettel emlékezett fölséges uralkodó királyunkról mindenkor.“

Domahidy Pál táblabíró 2-ik tanú azt mondja, „hogy midőn Uray Bálint által félreértett szavai mián megszólítottattott a báró,

mondott szavait bátran ismételte, melyre többé sem az alispánnak, sem a gyűlés legkisebb tagjának ellene szava nem volt s nem is lehetett.“

Boros Felix esküdt 3-ik tanú: „Én részemről a felség szent személye ellen vagy a kir. méltóság sértésére legkevésbé is nem magyarázhattam szavait, s annál fogva, hogy akár egyik, akár másik ellen valamit, vagy pedig sértő szavakkal élt volna, nem mondatom.“

Gyene Károly táblabíró 4-dik tanú: „hogy a báró a kir. felség ellen csak egy szót szólott, annyival inkább, hogy sértette volna, nem hallottam.“

Nagy Ignác szolgabíró 5-ik tanú azt mondja, hogy az alperes akkor, midőn beszéde Uray által félreértetett, megmagyarázta, hogy a felséget most is, mint egyébkor is, mindég a legnagyobb jobbagyi tisztelettel s hódolással emlegette.

Szováthy Zsigmond hites ügyvéd 6-ik tanú: „semmit, mi által a kir. felség szent személyét vagy a kir. méltóságot sértette volna, nem mondott.“

Gerzon Ferencz fő szolgabíró 7-ik tanú: „Báró Wesselényi Miklós ur a kir. felség szent személye s a kir. méltóság ellen egy sértő szót sem szólott.“

Kovács Benedek kir. táblai hites jegyző 8-ik tanú: „sem a felség személye, sem a királyi méltóság ellen legkisebbet sem szólott.“

Domahidy Gedeon táblabíró 9-ik tanú: „sem a felség szent személye, sem a kir. méltóság sérelmét csak távolról is jelenthető szavát a bárónak meggyőződésem szerint sem ezen, sem más gyűlésben nem hallottam, sőt a kir. felséget tőle mindenkor a legmélyebb tisztelettel említeni hallottam.“

Szuhányi László táblabíró 78. sz. a. tanú: „B. Wesselényi Miklós ur nemcsak hogy legkisebb szavával is koronás királyunk szent személyét és jusait nem sértette, sőt arról hódoló tisztelettel s hívséggel szólott.“

Szathmári József 79-ik sz. a. tanú: „hogy beszédében (alperesnek) semmi, mi a királyi felség szentséges személyét sérthette volna, nem volt, sőt erről legalázatosabb hódoló jobbagyi tisztelettel szólott.“

Dózsa Péter szolgabíró 80-ik sz. a. tanú: „B. Wesselényi Miklós ur hódoló tisztelettel s illő szerénységgel koronás fejedelmünk személyét emlegette.“

E sok rendbeli s kifogást nem szenvedő tanúbizonyságok által már eddig is tagadhatatlan világosságban áll, hogy alperes semmi esetben a kir. méltóságot nem alacsonyította, sőt ellenkezőleg a kir. felség iránt tiszteletét tettelegesen bebizonyította.

De felperes kir. fiscus azt állítja, hogy a kir. felség és a kormány elválhatatlanok, tehát alperes a kormányt sértvén, a kir. méltóságot alacsonyította. Erre megjegyzetük:

1. Miszerint kir. fiscus nagyon csalakozik, s hogy a kir. felség és a kormány közt minő nagy különbség, az a feljebbiekben eléggé bebizonyított.

2.) Hogy a kir. fiscus azt teljességgel nem bizonyította be, hogy alperes a kormány ellen sértegető szöveget mondott-e? mert hogy sem a 4-dik kérdőpontban leírt szöveget, sem azokat, miket némely tanúk egymástól különbözőleg neki tulajdonítottak, nem mondotta, sőt (mint józan fejű ember) nem is mondhatta, az a fentebbiekben ellenmondhatatlanul kivilágosított. Azokon kívül pedig k. fiscus maga sem állít semmit is, hogy alperes mondott volna.

3.) Mennyire megkülönböztette alperes a kormányt a felségtől, s hogy következőleg semmit is, mit a kormányról mondott, a felségről értettnek magyarázni nem lehet, bizonyítják következő tanúk.

1.) Uray Bálint vallomása hitelesítésében az van: „a 3-ik és 4-ik és 5-ik pontokban említett kormány nevezetét b. Wesselényi Miklós ur a király személyére nem értette, s mind ekkor, mind a tanú megszólítására tett magyarázatában, mind pedig több Szathmár vármegyei közgyűlésekben is a kir. személyét, mely iránt mindenkor hódoló tiszteletét nyilatkoztatta, a kormánytól megkülönböztette.“

2.) Kende Zsigmond: „B. Wesselényi nyilván és az egész gyűlés hallatára élő szóval kimagyarázta magát, hogy ő a király, a fejedelem szentséges személyét tiszteletben tartja, ő az ellen semmit sem szól, ő a kor-

mány cselekedeteit, nem pedig a fejedelmét rostálja. Ő a kormányon a kormányzó dicasteriumokat és a király személye melletti kir. tanácsosokat érti.“

3.) Nagy Ignác: „A kormányt ettől (a fejedelemtől) mint más alkalomkor a megye közgyűlésein tartott beszédeiben, ugy jelenleg is egymástól megkülönböztette.“

4.) Domahidy Pál: „a királyt a kormánytól világosan megkülönböztette.“

5.) Soos György: „az alatt (kormány) nem a fejedelem szentséges személyét, hanem a kormány mellettieket értette s fogja érteni.“

6.) Fogarasy László: „Csak a kormányra intézte bizodalmatlanságát, a felség iránti hűségét s tiszteletét magyarázván.“

7.) Pál József: „kormányról szólott s a fejedelemtől a kormányt vagy a fejedelem embereit megkülönböztette.“

7.) Péchy László: „a báró csak kormányról szólott. Továbbá ezen mondást adja alperes szájába: „Én felséges koronás fejedelmem személyét mélyen tisztelem, soha tiszteletlenül arról nem szólok és valahányszor én kormányról szólok, soha én fejedelmem magas személyét érdekelni nem kívánom, és így most is csak tanácsosiról szólottam.“

ALPERESI TANÚK.

1.) [Füley József: „Ő (alperes) fejedelem szent személyét nem érti a kormány alatt, mint a mely a fejedelemnek alatta van, s a kormány alatt érti az országos dicasteriumokat, melyek a kir. végzések közönségessé tételének eszközei.“

2.) Szuhányi Ignác: „a kormány alatt érti a dicasteriumokat s tanácsosokat a báró.“

3.) Brezánóczy Lajos: „A bárónak azon szavára, hogy a kormányt a király sz. személyétől mindenkor meg szokta különböztetni, jól emlékezem.“

4.) Vadász György: „Wesselényi ekképen különböztette meg a felséget a kormány-

tól: „én a kormány szó alatt nem a felség szent személyét értem, mert az előttem szent és sérthetetlen, — és hogy mindenkor megkülönböztette a királyt a kormánytól, azt hittem szerint vallo.”

5.) Schick Ferencz: „B. Wesselényi beszédében valahányszor a kormányt említi, mindenkor meg kívánja azt különböztetni a kir. felségtől.”

6.) Décsey László: „Ő (alperes) a kormány név alatt csak a főbb dicasteriumokat, kir. tanácsosokat s nem pedig a felség személyét érti.”

7.) Veres Lajos: „a mikor valami szavában a kormányt előhozta, azt nyilvánosan kimondotta, hogy nem értem én felsége szentséges személyét, a kinek én örökké hódoló tisztelettel tartozok.”

8.) Szabó György: „Igy felelt t. Uray Bálint másod alispán urnak a méltóságos báró: „én a felség és kormány közt valamint mindig, úgy most is különbséget teszek.”

9.) Fényes János: „a kormányon pedig érti (az alperes) a dicasteriumokat.”

10.) Ujfalusy Lajos: „Ezen szó alatt kormány nem a felség szent személyét érti s kívánja érteni a báró.”

11.) Jasztrabszky Pál: „Ő (az alperes) azt felelte: „én kormány alatt nem a királyt értem, mert az előttem szent és sérthetetlen.”

12.) Mercz Mihály: „Világosan mondotta (alperes) előttem, az uralkodó felség és kormány külön értelemben állanak.”

13.) Medve István: „A báró nyomon azt felelte: „én most a kormányról szólok, és én most is, valamint mindenkor, megkülönböztetem a kir. felség szentséges személyét a kormánytól.”

14.) Jasztrabszky Ignác: „a kir. felséget a kormánytól megkülönböztetvén, a kir. felségről nagy tisztelettel s jobbágyi hódolással szólott.”

15.) Kotha Péter: „B. Wesselényi Miklós ilyen formán magyarázta ki magát, hogy ő egyedül a kormányt okozta, de a kormányzót vagyis a felséget legkisebbé sem kívánja megsérteni.”

16.) Kerekes László: „a kormány név alatt csak a tanácsosokat s dicasteriumokat érti.”

17.) Vörösmarty Károly: „midőn Uray Bálint másod alispán ur — ki a báró által említett kormány név alatt a kir. felséget vélte érteni — megszólította, hogy a felség ellen sérelmes kifejezéssel kár volna élni, azt felelte a báró ur: „a felség szent személyét sem most, sem soha nem érdekeltem, a mit mondtam, azt a kormányról mondtam, mely alatt értem a dicasteriumokat és tanácsosokat.”

18.) Oláh Mihály: „nyilván s élő szóval kimagyarázta a fent tisztelt báró, hogy a kormányon érti a dicasteriumokat és tanácsosokat.”

19.) Kászonyi Pál: „jól tudom s tisztán hallottam, hogy másod alispán ur szavaira b. Wesselényi Miklós ur ily tiszta értelmű nyilatkozással válaszolt, hogy ő megkülönbözteti a felség szentséges személyétől a kormányt, s kormány nevezet alatt nem a koronás fő személyét, hanem annak tanácsosait érti úgy most, valamint mindenkor.”

20.) Kovács Ágoston: „tudom jól, hogy valamint most, úgy máskor mondott beszédeiben a kormány alatt nem a felséget értette és mindenkor megkülönböztette e kettőt egymástól, nevezetesen pedig, midőn másod alispán által megszólítottatott, világosan kimagyarázta, miképen ő a kormány alatt a kormányzó dicasteriumokat érti.”

21.) Kölcsey Ferencz: „nyilván kifejezte (alperes), hogy a kormányon a dicasteriumokat s tanácsosokat érti.”

22.) Kölcsey Mihály: másod alispán ur a kormányról mondott beszédét b. Wesselényinek, hogy ő felségére miért magyarázta vagy érthette, nem tudom, mert akkor a báró nem a felség nevét, hanem a kormányt emlegette, mely iránt a báró a RR.-nek nyugtokra magát ki is fejezte, megmondván azt, hogy ő felségét különbségben tartja a kormánytól; és midőn a kormányról szól, akkor a felséget még csak távolról sem érinti, mert ő annak szentségét mindenkor tiszteli.”

(Folytatása következik.)